

Verksamhetsområde arbetsmarknad och integration
Josefina Bylund, 0240-56 54 95
josefina.bylund@ludvika.se

Förstudie Fontänhus

Förutsättningar för ett fontänhus i Ludvika/Smedjebacken

Västerbergslagens Samordningsförbund

Finsam
LUDVIKA - SMEDJEBACKEN

Uppdragsgivare: Västerbergslagens samordningsförbund - Finsam

Sammanfattning

Ett fontänhus erbjuder arbetsinriktad rehabilitering för personer med psykisk ohälsa. Vilken typ av ohälsa det rör sig om är egentligen inte väsentligt för på fontänhuset är det fullt fokus på det friska. Det är frivilligt att vara medlem i fontänhuset, här krävs inga beslut eller anvisningar. Medlemskapet har ingen tidsbegränsning och eftersom du själv bestämmer vilka tider och dagar du är där går verksamheten att kombinera med andra insatser. Medlemmarna deltar i husets arbete efter egen förmåga. Här kan man jobba i receptionen eller med arbetsuppgifter som matlagning, städ eller administration. Ett fontänhus drivs som en förening eller stiftelse. Organisationen är platt och handledare och medlemmar jobbar sida vid sida med alla arbetsuppgifter i huset. Fontänhusen har också ett socialt program som erbjuder aktiviteter på kvällstid och helger. Den som vill kan få stöttning mot studier och arbete utanför huset.

Men fungerar verkligen en verksamhet med så mycket frivillighet och eget bestämmande? Företaget Payoff har gjort en utvärdering av de 13 fontänhus som finns i Sverige. Utvärderingen visar att inom två år har i princip alla medlemmar förbättrat sitt mående på ett betydande sätt. Utvärderingen visar också att kostnaden för att driva ett fontänhus på samhällsnivå återbetalar sig på sju månader. Anledningen till den snabba återbetalningstiden är att verksamheten är relativt billig att driva samtidigt som fler medlemmar går ut i arbete och behöver mindre vård och stöd från samhället.

Fontänhusmodellen kan kanske låta kravlös men den har en tydlig struktur med 37 riktlinjer som styr verksamheten. Flera av fontänhusen i Sverige har funnits i decennier. Sveriges Fontänhus Riksförbund har material som beskriver hur det går till att starta ett fontänhus. Det finns också erfarenhet och stöd att hämta från redan existerande hus.

Det går inte att göra en exakt uppskattning av hur många potentiella medlemmar det finns i Ludvika/Smedjebacken. Eftersom medlemskapet är frivilligt så styrs inte målgruppen av beslut eller anvisningar från region, kommun eller myndigheter. Samtal med personer som i sin yrkesroll möter personer med psykisk ohälsa visar dock på ett behov av arbetsinriktad rehabilitering. De kan också slå fast att det finns personer med psykisk ohälsa i Ludvika/Smedjebacken. Målgruppen för ett fontänhus är bred och verksamheten är öppen för många i utanförskap. Det enda som egentligen begränsar är om personen själv vill vara medlem.

Ett fontänhus är alltså en rehabiliteringsmodell som har en beprövad och tydlig struktur, som återbetalar sig på samhällsnivå och som förbättrar medlemmarnas psykiska mående. Frågan är bara om det finns medel och en politisk vilja att satsa på ett fontänhus i Ludvika/Smedjebacken?

Innehåll

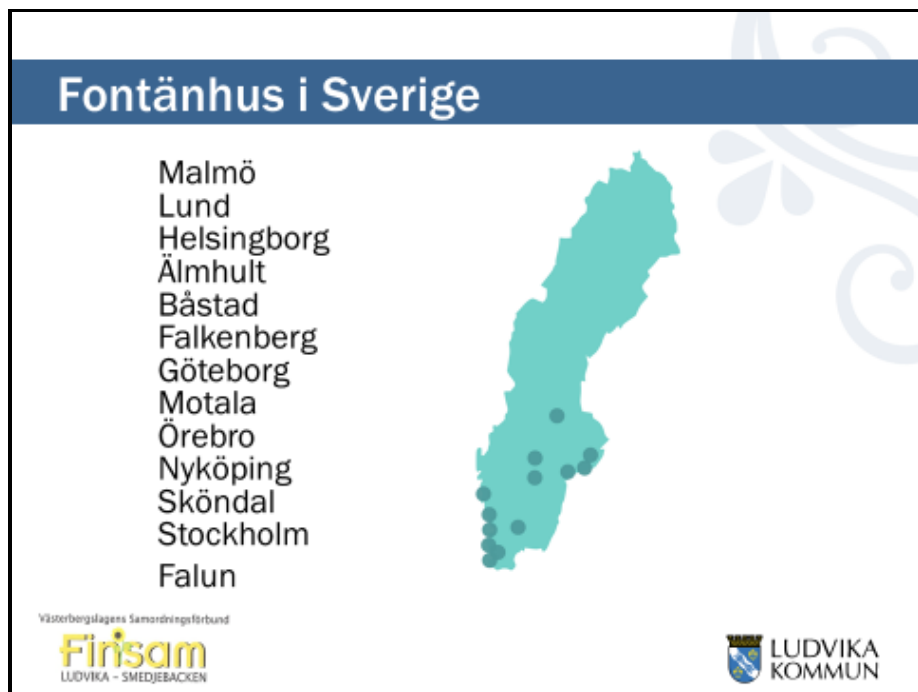
1	Fontänhusmodellen	4
1.1	Historik	4
1.2	Vem kan bli medlem i ett fontänhus?	5
1.3	Riktlinjer för verksamheten	5
1.4	En dag på Fontänhuset i Falun	6
1.5	Övriga studiebesök	7
1.6	Möten med medlemmar	7
1.7	Finansiering och kostnader	9
1.7.1	Så finansieras fontänhusen i Sverige	9
1.7.2	Kostnad för att starta ett fontänhus	10
2	Vilka resultat leder fontänhusverksamheten till?	10
2.1.1	Payoffs utvärdering	10
2.1.2	Internationell forskning	13
3	Hur stor är målgruppen för ett fontänhus i Ludvika/Smedjebacken?	13
3.1.1	Arbetsförmedlingen	14
3.1.2	Individ- och familjeomsorgen (IFO) Smedjebacken	14
3.1.3	Individ- och familjeomsorgen (IFO) Ludvika	14
3.1.4	Försäkringskassan	14
3.1.5	Finsam Dalarna	15
3.1.6	Psykiatrimottagning Ludvika	15
3.1.7	Personligt ombud	16
3.1.8	Elevhälsan Västerbergslagens utbildningsförbund (VBU)	16
3.1.9	Region Dalarna, Vårdcentral Ludvika-Grängesberg och Sunnansjö	16
3.1.1	Biståndsbedömare Ludvika kommun	17
3.1.2	Rehabteamet	17
3.1.3	LSS, Smedjebackens kommun	17
3.1.4	Ria Ludvika	18
3.2	Brukarperspektivet	18
3.2.1	Brukarinflytandesamordnare, Region Dalarna	18
3.2.2	Sammanfattning av behov	20
4	Argument för ett fontänhus	20
4.1	Argument emot ett fontänhus	22
5	Viktiga förutsättningar för ett fontänhus	23
5.1	Ett fontänhus behöver vara en långsiktig satsning	23
6	Vägar mot ett fontänhus	23
6.1	Ta hjälp av Sveriges Fontänhus Riksförbund	23
6.2	Möjlighet till samarbete med Finsam	23
7	Tack till	24
	Bilagor	26
	Bilaga 1 – Slutrapport utvärdering, Payoff	
	Bilaga 2 – Starta ett fontänhus	
	Bilaga 3 – Internationella riktlinjer för fontänhus	

1 Fontänhusmodellen

1.1 Historik

Det första fontänhuset startades 1948 i New York av en grupp före detta mentalvårdspatienter. Ambitionen var att skapa ett alternativ till den traditionella psykiatriska vården med fokus på det friska. Namnet fontänhus kommer av att det fanns en fontän på gården utanför huset i New York.

I dag finns det över 300 fontänhus i 33 länder. I Sverige finns det 13 fontänhus.

1.2 Vem kan bli medlem i ett fontänhus?

Ett fontänhus riktar sig till personer som upplever att de har någon form av psykisk ohälsa och som kan och vill delta i arbetsinriktad rehabilitering. Men vad betyder egentligen begreppet psykisk ohälsa?

Socialstyrelsen, Folkhälsomyndigheten och Sveriges Kommuner och Regioner har tagit fram en modell som beskriver hur olika begrepp inom psykisk hälsa förhåller sig till varandra¹:

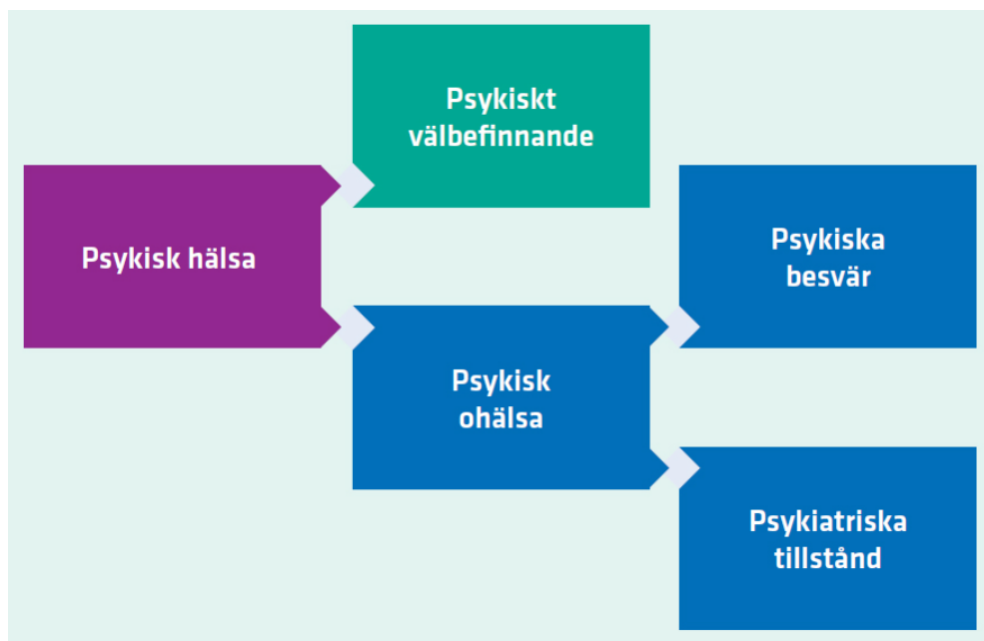

Bild: Folkhälsomyndigheten. Som exempel på psykiska besvär nämns koncentrationssvårigheter, nedstämdhet, oro och ångest, psykisk trötthet, självmordstankar eller sömnsvårigheter. Psykiatriska tillstånd kan vara en diagnos.

Med utgångspunkt i modellen ovan skulle en potentiell medlem i ett fontänhus kunna vara en person som har psykiska besvär som nedstämdhet. Det skulle också kunna vara en person med en psykiatrisk diagnos, exempelvis autism.

1.3 Riktlinjer för verksamheten

Gemensamt för alla fontänhus är de 37 internationella riktlinjer som styr verksamheten och stöttar medlemmarnas rättigheter. För att garantera kvaliteten i verksamheten genomgår fontänhusen regelbundna kvalitetssäkringar, en så kallad ackrediteringsprocess, som administreras av Clubhouse International.

Grundtanken bakom fontänhusmodellen är att ta tillvara och utveckla människors friska sidor genom arbete och gemenskap. När andra modeller ofta fokuserar på vad som begränsar en individ så ser fontänhusen till det som en person kan och på vad som faktiskt fungerar.

¹ Begrepp inom området psykisk hälsa. Version 2020. Socialstyrelsen, Folkhälsomyndigheten och Sveriges Kommuner och Regioner.

Eftersom fontänhusverksamheten fokuserar på det friska så kallas deltagarna för medlemmar, inte patienter eller klienter. Medlemskapet är frivilligt, gratis och utan tidsbegränsning. Det krävs inget beslut, anvisning eller läkarintyg för att få bli medlem i ett fontänhus. Verksamheten är öppen för alla som upplever att de har någon form av psykisk ohälsa och som vill och kan delta i arbetet på fontänhuset.

Medlemmarna bidrar efter förmåga för att bryta isolering, strukturera sin dag, arbeta med meningsfulla uppgifter, ingå i en gemenskap och stärka sin självkänsla. Fontänhusen är en inbjudande och inkluderande miljö där människor oavsett bakgrund, svårigheter och ålder kan delta.

Den arbetsinriktade dagen erbjuder ett utbud av arbetsuppgifter som kan variera från hus till hus. Det är medlemmarna själva som beslutar om vilka arbetsuppgifter som ska utföras. Ett fontänhus är uppdelat i olika enheter så som exempelvis kök och kontor. Medlemmarna deltar aktivt i husets drift genom att till exempel laga mat, städa, renovera, bemanna receptionen, hantera post och e-post, uppdatera hemsidan och sociala medier, sköta bokföring och ta emot studiebesök. Några hus har en trädgård där det finns möjlighet att odla, andra hus har en verkstad, flera hus ger ut en tidning. Arbetet i huset utförs av medlemmar och handledare sida vid sida med målet att var och en ska nå bästa möjliga välbefinnande och livskvalitet.

Förutom de dagliga arbetsuppgifterna i huset kan medlemmarna få hjälp och stöttning mot arbete och studier. Klubbhuset har också ett socialt program på kvällar och helger. Helgdagar firas på den faktiska helgdagen. Ett fontänhus ska vara en plats där medlemmar är väntade, behövda och saknade när de inte är där.

Fontänhusen drivs av en ideell förening eller stiftelse. Handledare anställs av föreningen eller stiftelsen. Riktlinjerna anger att det ska finnas tillräckligt många handledare för att kunna engagera medlemmarna, men så få att medlemmarnas arbetsinsats behövs för att driva verksamheten.

1.4 En dag på Fontänhuset i Falun

Ett fontänhus upplevs bäst på plats. Under arbetet med förstudien har jag fått möjlighet att spendera en dag på fontänhuset i Falun. Huset i Falun startades 2019. Det som särskilt slog mig under studiebesöket var:

- **Hur inkluderande miljön på Fontänhuset var.** Från det att jag steg innanför dörren kände jag mig välkommen. Jag kände mig direkt accepterad och som en del av verksamheten. Jag fick bland annat jobba en stund i köket, blev visad runt i huset och var med på ett husmöte.
- **Vilken platt organisation ett fontänhus är.** Jag har varit på många studiebesök där personal guidar runt och visar upp verksamheten. På fontänhuset i Falun var det olika personer som tog hand om mig under dagen. De presenterade sig inte som handledare eller medlemmar. I vissa fall berättade personerna vilken roll de hade, i andra fall inte. Jag

fick verkligen en stark känsla av att huset är en gemensam verksamhet där alla är delaktiga och känner ett ansvar. Under dagen var det två möten i huset. På mötena var det många olika röster som hördes. Det fanns ett starkt gemensamt engagemang för huset och verksamheten där.

- **Fontänhuset är en arbetsplats.** Dagen på fontänhuset började med ett morgonmöte där arbetsuppgifter fördelades. De uppgifter som skulle utföras var nedbrutna i mindre delar. En lunch skulle till exempel lagas och uppskrivet på en tavla fanns arbetsuppgifter som: skala potatis, steka kyckling, hacka lök osv. Varje arbetsuppgift lästes upp och olika personer tog på sig att utföra dem. Var och en fick själv bestämma hur många uppgifter man tog på sig. Under dagen arbetade handledare och medlemmar i köket, med städning, i receptionen och på redaktionen. Känslan av att vara på en arbetsplats var stark.
- **I huset finns driv och engagemang.** Under dagen fick jag höra om nya idéer och projekt. Någon berättade att de skulle vara med i radion och berätta om psykisk ohälsa. Någon visade mig det senaste numret av husets tidning. En annan person berättade hur de jobbade med husets podcast. Jag slogs av den kreativitet och det driv som fanns i huset.

1.5 Övriga studiebesök

Förutom dagen på fontänhuset i Falun har även studiebesök genomförts på fontänhusen i Båstad och Örebro. Huset i Örebro startade 1990. Fontänhuset i Båstad har funnits sedan 1995. Husen skiljer sig åt i storlek. Båstad är en betydligt mindre kommun än Falun och Örebro. Husen i Örebro och Båstad har funnits i decennier medan huset i Falun är relativt nystartat. Ändå är det tydligt att samtliga hus jobbar enligt samma modell. Andan i de tre husen är densamma och samtalen med medlemmar och personal i husen visar tydligt att arbetssättet grundar sig i ett tydligt koncept som genomsyrar verksamheten. Arbetsuppgifterna i husen skiljer sig åt men grundmodellen är densamma.

Båstad ligger befolkningsmässigt mellan Ludvika och Smedjebackens kommun i storlek (drygt 15 000 invånare). Fontänhuset i Båstad har ett samarbete med grannkommunerna Laholm och Ängelholm. Bland annat betalar Laholm för att fontänhuset ska transportera Laholmsbor till huset. När det gäller storleken på hus så kan Båstad Fontänhus fungera som en förebild för ett potentiellt hus i Ludvika/Smedjebacken. Fontänhuset i Båstad är cirka 250 kvadrat och tomten är runt 1 600 kvadratmeter. Huset upplevs som lagom stort och personal och medlemmar uppskattar att huset ligger i ett plan vilket skapar sammanhållning.

1.6 Möten med medlemmar

I samband med studiebesöken valde några av medlemmarna att berätta sin historia och vad fontänhuset har betytt för dem. Något som flera medlemmar uppfattar som positivt är att det inte finns en tidsbegränsning för medlemskap i fontänhuset. Det finns inget start- och slutdatum. Här finns det tid att utvecklas utifrån de egna förutsättningarna.

En man berättar att han under en längre tid har suttit hemma. Han upplever också att han misslyckats i många av de tidsatta insatser han varit med i, till exempel då det gäller praktik:

- Här kan jag inte misslyckas. Även om jag bara fyller på vatten i en vattenkanna så är det en vinst. Jag känner inga krav. Jag är här för att hjälpa till.

Mannen berättar att hans mål är att vara på huset varje dag för att komma iväg hemifrån. När jag frågar om inte de andra medlemmarna blir irriterade om han inte bidrar med mer än att fylla på en vattenflaska berättar han att alla förstår om någon har en dålig dag:

- Vi accepterar varandra. Här kan jag vara mig själv. Ingen blir arg.

En annan man berättar att det kan verka som att det inte finns några krav på fontänhuset, men när han väl är på plats så vill han hjälpa till och få jobbet gjort:

- Man kan ha en dålig dag. Men när man kommer hit så gör man oftast mer än vad man trodde att man skulle orka och vilja.

En kvinna berättar att det bästa med huset är att det inte finns några hierarkier:

- Det är en platt organisation. Personalen är ens vänner. De hör av sig och frågar hur man mår.

I ett av huset blir vi mottagna av en man. Han har varit medlem i huset i flera år och berättar att han nu studerar. När han först kom till huset hade han svårt med det sociala. Nu håller han i introduktioner av nya medlemmar och har intervjuats av radion. Viljan att hjälpa till fick honom att ta på sig arbetsuppgifter som till en början kändes obekväma:

- En dag saknades det folk och det kom en stor grupp. Då tog jag på mig att visa runt halva gruppen.

I husen finns anställda handledare men som det står i en av riktlinjerna så ska ”det finns tillräckligt många klubbhusanställda för att kunna engagera medlemmarna, men så få att det är omöjligt för dem att fullgöra sitt ansvar utan medlemmarnas engagemang”.

En handledare berättar att han självklart blir glad när en medlem går vidare ut i arbete, men det blir också tomt i huset:

- De som är närmast arbete gör ofta mest på huset. De blir som en kollega som bidrar med så mycket och som tar mycket ansvar. När de försvinner ut i arbete så blir det tomrum.

Flera medlemmar nämner frivilligheten som något positivt. Till fontänhuset går man när och om man själv vill. Det är inte någon myndighet som beslutat att man ska vara där och går man inte dit får det inga konsekvenser. Fontänhusen

har dock ett system, Reach out, som innebär att de kontaktar medlemmar som inte kommer till huset. Grundtanken bakom är att medlemmarna ska känna att de behövs och att de är saknade.

1.7 Finansiering och kostnader

Finansieringen av de 13 existerande fontänhusen i Sverige ser lite olika ut. De huvudsakliga finansiärerna är vanligtvis kommun, region och Socialstyrelsen. Projektmedel kan också vara en del av finansieringen. Personal på flera Fontänhus har dock poängterat vikten av en långsiktig finansiering. Målgruppen för ett Fontänhus har ofta redan deltagit i olika projekt inom andra verksamheter och myndigheter. Fontänhusmodellen bygger på långsiktighet och ett medlemskap som inte är tidsbegränsat. En långsiktig satsning med stabil finansiering över tid är därför viktig.

1.7.1 Så finansieras fontänhusen i Sverige

Finansiering av några fontänhus				
Stad	Kommunen	Regionen	Socialstyrelsen	Övrigt*
Älmhult	69 %	0 %	28 %	3 %
Falun	57 %	17 %	26 %	0 %
Båstad	57 %	10 %	32 %	1 %
Göteborg	50 %	0 %	25 %	25 %
Stockholm	44 %	5 %	28 %	23 %
Motala	Finsam 36 %	0 %	49 %	15 %
Lund	35 %	10 %	34 %	21 %
Falkenberg	23 %	0 %	41 %	36 %

Källa: Sveriges Fontänhus Riksförbund

*exempelvis projektmedel

Side 9 2022-02-04

1.7.2 Kostnad för att starta ett fontänhus

Sveriges Fontänhus Riksförbund har gjort en preliminär budget för vad det kostar att starta upp ett fontänhus:

Mall för budget år 1 för ett fontänhus i Sverige	
Personal:	
En verksamhetschef, 35 000 kr/mån	630 000 kr
Två handledare, 30 000 kr/mån	1 080 000 kr
Summa personal:	1 710 000 kr
Omkostnader (exempelvis datorer, mobiler, kontorsmaterial, revision, resor för studiebesök, utbildning, inredning och bil):	
Summa omkostnader:	890 000 kr
Hyra	varierar från stad till stad
Således behövs en budget på 2 600 000 kr plus hyra för första året.	

2 Vilka resultat leder fontänhusverksamheten till?

2.1.1 Payoffs utvärdering

I januari 2022 presenterade företaget Payoff en utvärdering av fontänhusen i Sverige². Utvärderingen skedde på uppdrag av Sveriges Fontänhus Riksförbund och syftet var att titta närmare på de samhällsekonomiska effekter som verksamheten skapar. En enkät har skickats ut till 92 slumpmässigt utvalda medlemmar i de 13 fontänhusen.

Cirka hälften av de tillfrågade uppgav att de hade kontakt med socialtjänsten innan de blev medlemmar i fontänhuset. Kontakten handlade främst om boendestöd eller stöd i form av olika typer av boenden. Andra insatser var exempelvis kontaktperson, ekonomiskt bistånd eller god man. En tredjedel av medlemmarna uppger att deras kontakter med socialtjänsten har minskat sedan de började på Fontänhuset, exempelvis genom att de behöver mindre boendestöd.

² Slutrapport utvärdering, Socioekonomisk utvärdering, Sveriges Fontänhus Riksförbund, 2022-01-26. Payoff.

Många hade också kontakt med vården när de började gå till fontänhuset:

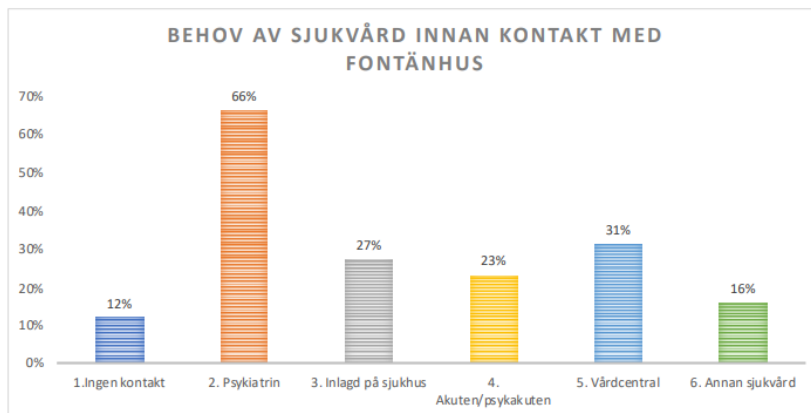

Diagram 4. Vilket var ditt behov av olika typer av sjukvård året innan du fick kontakt med fontänhuset. Flera alternativ kunde väljas när medlemmarna besvarade frågan.

Källa och diagram: Payoff³

Behovet av sjukvård har enligt hälften av medlemmarna minskat sedan de blev medlemmar i fontänhuset.

Payoff har också tittat på hur många personer som går ut i arbete efter två års medlemskap. Det rör sig om 20 procent av medlemmarna varav 12 procent har heltidsarbete.

Enligt Payoffs beräkningar är utanförskapskostnaden för en person som kommer till ett fontänhus cirka 900 000 kronor per individ/år. Siffran baseras på att personen inte arbetar (600 000 kronor i uteblivet produktionsvärde) samt behöver samhällsstöd, exempelvis vårdinsatser eller stöd från kommunen.

Om en person börjar arbeta och inte längre behöver något stöd från exempelvis vården så har hela utanförskapskostnaden försvunnit. Om utanförskapskostnaden har minskat så betyder det att en insats har fungerat och att personen har utvecklats i positiv riktning.

Utvärderingen visar att efter två år på fontänhuset har utanförskapskostnaden i genomsnitt minskat med cirka 160 000 kronor per medlem/år. Den minskade kostnaden beror på att medlemmar har kommit ut i arbete i kombination med minskade behov av sjukvård och olika kommunala tjänster.

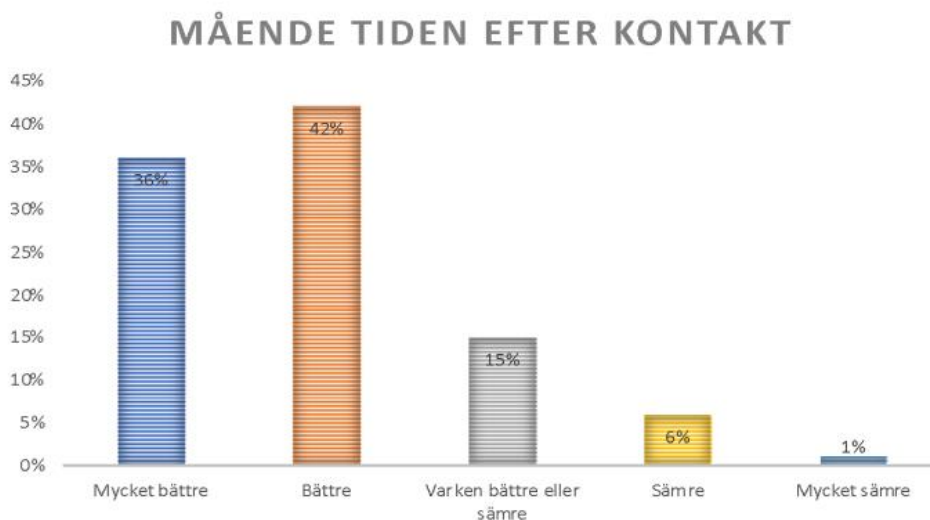
Payoff har även räknat ut hur lång återbetalningstiden är, det vill säga hur lång tid det tar för samhället att få tillbaka sina satsade resurser. I beräkningarna utgår Payoff från att kostnaderna för att driva fontänhuset fördelas på följande sätt: kommun 50 %, region 10 %, stat 30 % och olika former av projektfinansiering 10 %.

³ Slutrapport utvärdering, Socioekonomisk utvärdering, Sveriges Fontänhus Riksförbund, 2022-01-26. Payoff (Utvärderingen bifogas också som bilaga längst bak i förstudien).

Kostnaden för fontänhusets verksamhet har beräknats genom att slå ut fontänhusens totala budget för 2020 på antalet aktiva medlemmar. På det sättet har man fått en genomsnittlig rehabiliteringskostnad per medlem och år.

Enligt Payoff visar den samhällsekonomiska utvärderingen på hög lönsamhet samt att återbetalningstiden är kort. Huvudorsakerna är att insatsen kostar relativt lite i förhållande till de resultat som skapas i form av minskad förbrukning av sjukvård och andra samhällsresurser samt den ökade andelen av medlemmar som klarar av arbete och studier. Både kommunen, regionen och staten får en positiv samhällsekonomisk lönsamhet. Payoffs uträkning visar att det tar två månader för regionen att få tillbaka de pengar de satsar på fontänhuset. För kommunen är återbetalningstiden fem månader och på samhällsnivå rör det sig om sju månader.

Förutom de ekonomiska aspekterna visar utvärderingen också att fontänhusen har haft stor betydelse för medlemmarnas mående:

Källa och diagram: Payoff⁴

En tredjedel av medlemmarna upplever att måendet förbättrades redan under den första månaden på huset. Inom två år har i princip alla som fått stöd från fontänhusen förbättrat sitt mående på ett betydande sätt. Målgruppen har också brutits ner i kvinnor och män, högutbildade och lågutbildade. När det gäller måendet tycks fontänhusen ha samma effekt oberoende kön och utbildningsbakgrund.

⁴ Slutrapport utvärdering, Socioekonomisk utvärdering, Sveriges Fontänhus Riksförbund 2022-01-26.

Medlemmarna lyfter fram flera positiva faktorer med fontänhus:

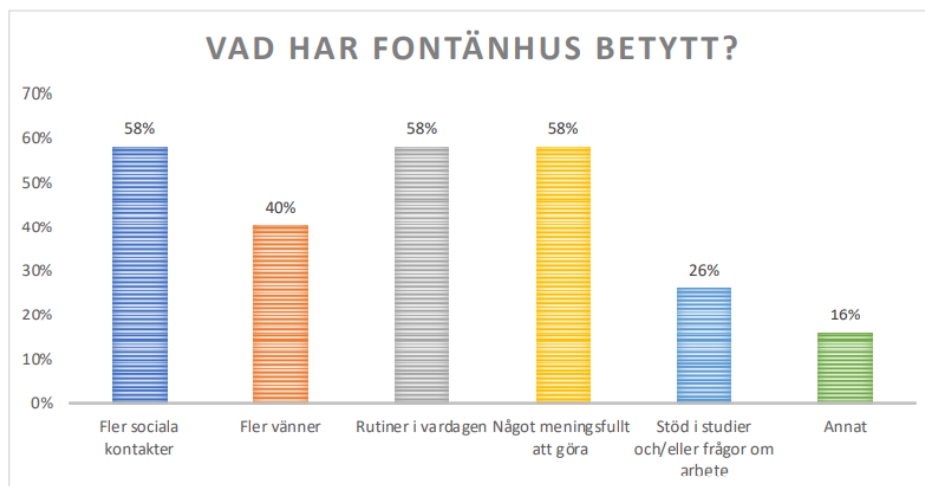

Diagram b. Medlemmarnas åsikt om vad Fontänhuset betytt. Flera alternativ kunde väljas när medlemmarna besvarade frågan.

Källa och diagram: Payoff⁵

2.1.2 Internationell forskning

Det finns även internationell forskning som beskriver fontänhusens effekt.⁶

I en studie från National Institute for Mental Health i USA går det att läsa att fontänhusens medlemmar upplever mindre stigma, bättre livskvalitet och en större förbättring än deltagare i andra rehabiliteringsprogram.

Statistik visar även att medlemskap i ett fontänhus resulterar i avsevärt minskat antal dagar på sjukhus (*Di Masso et al, 2001*), minskad användning av sociala insatser och öppenvård (*Konsulentfirmaet KX, 2011*), bättre livskvalitet (*Jung, SH o Kim, HJ, 2012, Psychiatric Rehabilitation Journal, 35, 460-65*) och att medlemmar blir mer benägna att både söka arbete och behålla arbete (*Schonebaum, A o Boyd, J, 2012, Psychiatric Rehab Journal, 35,391-95*).

3 Hur stor är målgruppen för ett fontänhus i Ludvika/Smedjebacken?

I arbetet med förstudien har samtal skett med personal inom verksamheter som på olika sätt möter personer med psykisk ohälsa. Det finns stor kunskap om målgruppen och flera riktade insatser. Region Dalarna erbjuder vårdinsatser både inom psykiatri och primärvården. Ludvika och Smedjebackens kommun har olika typer av daglig verksamhet samt stöttar personer i utanförskap genom boendestöd, personligt ombud, arbetsmarknadsinsatser, stöd från Individ- och familjeomsorgen med mera. Arbetsförmedlingen och Försäkringskassan stöttar arbetslösa och sjukskrivna via riktade insatser och stöd.

⁵ Slutrapport utvärdering, Socioekonomisk utvärdering, Sveriges Fontänhus Riksförbund 2022-01-26.

⁶ Källa: Sveriges Fontänhus Riksförbund, www.sverigesfontanhus.se

Eftersom medlemskap i fontänhus är frivilligt och utgår från den enskilda medlemmens upplevda behov så går det inte att på ett enkelt sätt uppskatta hur stor den potentiella målgruppen är i Ludvika och Smedjebackens kommun. Genom att kontakta olika aktörer som möter människor som har psykisk ohälsa eller lever i utanförskap kan dock en uppskattning av behovet göras.

3.1.1 Arbetsförmedlingen

87 personer i Ludvika kommun var i november 2021 inskrivna på Arbetsförmedlingen med kod 61 (psykisk funktionsnedsättning). Av dessa saknade sex personer sysselsättning. De övriga deltar i något av Arbetsförmedlingens program eller har en subventionerad anställning exempelvis lönebidrag.

För Smedjebackens kommun är den motsvarande siffran 30 personer, varav 3 personer saknar sysselsättning. Precis som i Ludvika kommun har övriga en subventionerad anställning eller deltar i förberedande insatser eller program.

Enligt Arbetsförmedlingens uppskattning skulle alltså nio personer kunna klassificeras som potentiella medlemmar i ett fontänhus.

Men enligt Arbetsförmedlingen så finns det också ett mörkertal där arbetssökande inte berättar om sina diagnoser och vårdkontakter. Arbetslöshet och utanförskap i sig skapar ofta en svår situation både psykiskt och ekonomiskt. I Ludvika och Smedjebacken har cirka 400 personer som är inskrivna på Arbetsförmedlingen en funktionshinderkod. Även bland de som inte har kod 61 (psykiskt funktionshinder) finns det personer som har en kontakt med psykiatri.

3.1.2 Individ- och familjeomsorgen (IFO) Smedjebacken

Personalen på IFO Smedjebacken uppger i november 2021 att de har identifierat 29 personer med psykisk ohälsa där de tror att fontänhus skulle kunna vara en möjlig sysselsättning. 20 av dem saknar en aktivitet. IFO ser ett behov av arbetsinriktad rehabilitering där personer kan få en meningsfull vardag, utmanas och få möjlighet att växa. För att lyckas behövs bra handledning och stöd i kontakterna med myndigheter och vård.

3.1.3 Individ- och familjeomsorgen (IFO) Ludvika

IFO Ludvika uppger att bland de personer som i september 2021 beviljades ekonomiskt bistånd så var 60 personer sjukskrivna och 172 personer beviljades bistånd utifrån särskilda sociala skäl. I gruppen ingår personer med psykisk och fysisk ohälsa, missbruk samt andra sociala skäl. Det finns inga exakta siffror som visar hur många som har psykisk ohälsa. I den ovan nämnda gruppen är det 165 personer som saknar sysselsättning. IFO Ludvika ser ett behov av arbetsinriktad rehabilitering då personer som har ekonomiskt bistånd ofta behöver stöttning för att komma ut i arbete.

3.1.4 Försäkringskassan

Ungdomar med aktivitetsersättning

Aktivitetsersättning beviljas för personer mellan 19 och 29 år som har en sjukdom eller funktionsnedsättning som gör att personen inte kan arbeta under

minst ett år. Statistik från Försäkringskassan visar att det i november 2021 fanns 27 personer med aktivitetsersättning i Smedjebacken. I Ludvika kommun rör det sig om 53 personer. Från statistiken går det inte att läsa ut om dessa personer har någon typ av psykisk ohälsa, men ett antagande är det rör sig om mer än hälften (så ser det ut för personer som får sjukpenning).

Det skulle betyda att cirka 13 personer i Smedjebacken och 26 personer i Ludvika potentiellt skulle kunna vara aktuella som medlemmar i ett fontänhus.

Sjukskrivna

I november 2021 var 231 personer i Ludvika sjukskrivna på grund av psykisk ohälsa. Av dessa är 173 anställda och 43 arbetslösa. I Smedjebacken är den motsvarande siffran 78 personer. 58 av dessa är anställda och 15 arbetslösa.

Ett antagande är att det i första hand är de personer som saknar anställning som är aktuella för ett fontänhus. Det skulle i sådana fall potentiellt handla om 43 personer i Ludvika och 15 personer i Smedjebacken.

3.1.5 Finsam Dalarna

På sin hemsida har Finsam Dalarna samlat statistik som visar hur många personer i Smedjebacken och Ludvika som behöver samhällets stöd för att klara sin försörjning⁷. Under första halvåret 2021 försörjdes 18,1 procent av befolkningen i Ludvika av sociala ersättningar och bidrag. Motsvarande siffra för Smedjebackens kommun var 14 procent vilket är i nivå med riksgenomsnittet.

Även om inte alla personer som försörjs av samhället är aktuella för medlemskap i ett fontänhus är det förstås viktigt att det skapas insatser som gör att fler personer kommer ut i självförsörjning. Dalarna har också en känd demografisk utmaning. Antalet personer i arbetsför ålder minskar samtidigt som andelen äldre ökar. Det är därför väsentligt att fler i arbetsför ålder, som av olika anledningar inte arbetar, får stöd som gör att de hittar ett arbete. Alla i arbetsför ålder behövs på arbetsmarknaden.

3.1.6 Psykiatrimottagning Ludvika

Det är inte möjligt att på ett enkelt sätt få fram siffror på hur många patienter som skulle vara aktuella för ett fontänhus. På psykiatrimottagningen finns det i dag cirka 1 100 inskrivna patienter. Personalen tror att en grupp som potentiellt skulle kunna vara aktuella för ett fontänhus är de personer som är sjukskrivna. I oktober 2021 rörde sig det om cirka 300 personer. Det finns dock ingen statistik som anger hur många av dem som har sysselsättning eller arbete i botten. En annan grupp som psykiatrimottagningen tror skulle kunna ha nytta av ett fontänhus är de unga. Det finns ett behov av arbetsinriktad rehabilitering och man ser att det finns en grupp som inte passar in inom daglig verksamhet men som ännu inte är redo för att komma ut till en arbetsgivare.

⁷ Antalet individer som får ersättning räknas om till helårspersoner, så kallade helårsekvivalenter. Två personer som varit heltidsarbetslösa ett halvår var, räknas exempelvis som en helårsekvivalent ("helårsperson"). Mer information och statistik finns på [finsamdalarna.se/Faktabank/Samhällets stöd](https://finsamdalarna.se/Faktabank/Samhällets_stöd)

3.1.7 Personligt ombud

Personligt ombud är ett stöd för personer med psykisk funktionsnedsättning. PO-teamet jobbar över södra Dalarna och utgår från Borlänge. I dag jobbar personligt ombud med 20 personer i Ludvika och Smedjebackens kommun. Det finns också personer som står i kö för att få stöd. Bland de 20 personerna som får stöd är de flesta mellan 40-60 år. Personligt ombud bedömer att ett tiotal av personerna man jobbar med potentiellt skulle kunna vara aktuella för ett fontänhus. En viktig faktor blir dock var huset kommer att ligga. Alla bor inte i centrala Smedjebacken eller Ludvika och en del kommer inte att kunna ta sig till ett fontänhus om det innebär resor.

Personalen i PO-teamet har olika åsikt om behovet av ett fontänhus. En person tycker att fontänhuset i Falun har blivit väldigt lyckat. En annan ser ett större behov av daglig verksamhet. Det behövs en samlingspunkt, någonstans att vara. Dit man kan gå för att se på film eller åka på utflykt.

Om ett fontänhus blir verklighet så tycker PO-teamet att det är viktigt med rätt personal, det skulle också vara bra om huset har en trädgård. Det man ser som positivt med ett fontänhus är att det är fokus på det friska. Ett fontänhus skulle också kunna attrahera yngre. Det kan vara ett försteg till arbetsträning, men det är viktigt att kraven inte är för höga.

3.1.8 Elevhälsan Västerbergslagens utbildningsförbund (VBU)

Susanne Axelsson är verksamhetschef för elevhälsan på VBU. Hos VBU ser man en trend där fler ungdomar som går på gymnasiet individuella program saknar betyg från grundskolan. Flera av eleverna har haft stor frånvaro under grundskolan och många mår också dåligt. Susanne berättar att det på det individuella programmet finns cirka 30-40 elever som antingen har en neuropsykiatrisk diagnos eller som saknar betyg från grundskolan. VBU jobbar aktivt med att nå ungdomarna, exempelvis genom att kombinera studierna med praktik. För den här gruppen skulle det kunna vara ett alternativ att kombinera studier med ett medlemskap i ett fontänhus.

Det är inte bara ungdomar som studerar på det individuella programmet som mår dåligt. Även bland de elever som studerar på de nationella programmen ser man till exempel att behovet av samtalsstöd har ökat. I årskurs ett på gymnasiet genomförs ett digitalt hälsosamtal med alla elever. Statistiken visar ett allt sämre mående bland flickor. Även bland pojkarna har måendet försämrats, men där är ökningen inte lika kraftig som för flickorna.

3.1.9 Region Dalarna, Vårdcentral Ludvika-Grängesberg och Sunnansjö

Personalen ser ett behov av mötesplatser där personer kan få hjälp att få struktur på dagen. Alla som inte har rutiner behöver någonstans att gå. Folk behöver en plats i livet. Ett fontänhus skulle kunna passa patienter som är arbetslösa och sjukskrivna och som ska ta det första steget mot arbetsmarknaden. En annan målgrupp skulle kunna vara personer som skrivs ut från rättspsykiatrisk vård. De behöver någonstans att gå för att inte blir isolerade. När det gäller psykiatripatienter är det svårt att hitta lämpliga platser för dem. Det är svårt att få ut personer i sysselsättning. Personalen ställer sig

positiva till fontänhusmodellen men kan inte i siffror uppskatta hur många personer som de tror skulle kunna vara aktuella för insatsen.

3.1.1 Biståndsbedömare Ludvika kommun

Lena Gesteby berättar att det finns 80-90 personer som har boendestöd i Ludvika kommun. Flera bland dem skulle potentiellt kunna vara intresserade av att vara medlem i ett fontänhus. Det finns en stor ensamhetsproblematik, många har inga sociala kontakter och skulle behöva en plats där de får möjlighet att träffa andra människor. Flera känner, av olika anledningar, inte tillhörighet i daglig verksamhet. Det Lena uppfattar som positivt med ett fontänhus är bland annat att verksamheten fokuserar på det friska och på varje människas förmåga. Ett förbättrat mående och en ökad tro på sig själv skulle kunna leda till att behovet av stöd från samhället minskar. Varje inläggning inom slutenvården som inte behöver göras är en stor vinst. Det är också bra att ett fontänhus är en långsiktig insats som man kan komma tillbaka till eller kombinera med andra aktiviteter. Lena tror att det finns personer som skulle kunna komplettera daglig verksamhet med ett medlemskap i ett fontänhus.

3.1.2 Rehabteamet

Rehabteamet finansieras av Västerbergslagens samordningsförbund – Finsam. Teamet jobbar med arbetslivsinriktad rehabilitering där målet är att deltagarna ska närma sig eller nå egenförsörjning.

Större delen av de deltagare som Rehabteamet jobbar med har mer eller mindre psykisk ohälsa. I november 2021 arbetade teamet med 41 deltagare. Det är svårt att uppskatta vilka som skulle vara aktuella för ett fontänhus. Men alla har ett behov av en aktivitet. Många behöver någonstans att gå för den sociala biten. Flera mår dåligt och behöver stärka sitt självförtroende och sin självkänsla. En del behöver träna på det sociala, andra behöver något konkret att göra.

Rehabteamets personal tycker att det finns ett stort behov av arbetsinriktad rehabilitering och de tror att ett fontänhus skulle kunna fylla en viktig funktion.

3.1.3 LSS, Smedjebackens kommun

Mariann Pettersson arbetar som enhetschef för LSS, Smedjebackens kommun. Inom psykiatrin så uppskattar Mariann att det finns 5-6 personer som skulle kunna vara aktuella för ett Fontänhus. Marianne har även talat med kommunens boendestödjare. De arbetade i november 2021 med 33 personer och av dessa hade 16 personer någon form av sysselsättning.

I Smedjebackens kommun finns olika typer av daglig verksamhet. Bland annat finns en verksamhet som heter Steget där målgruppen är yngre personer som tillhör LSS.

Bakgrunden till Steget var ESF-projektet ”Unga till Arbete funktionshinder inget hinder” (2010-2014). Projektet riktade sig till arbetslösa ungdomar i åldern 18-24 år med olika funktionsvariationer. Steget har bedrivit verksamhet sedan 2014 när projektet lades ner. Eftersom projektet var ganska lyckat ville man fortsätta med verksamhet för ungdomarna.

Mariann är bekant med fontänhusmodellen och tycker att verksamheten på Steget påminner en del om ett fontänhus, fast i mindre skala. Steget lånar en lokal av fastighetsbolaget Bärkehus. I gengäld plockar de skräp i området och hjälper till när lägenheter behöver tömmas. Steget erbjuder också Fixartjänst till äldre i kommunen och kör skräp från äldreboenden till tippen. De sköter också om den egna lokalen och har renoverat den på egen hand.

Steget kan bli en inkörsport till en praktikplats och flera deltagare har också kommit vidare ut i praktik och arbete.

I arbetet med förstudien genomfördes ett studiebesök hos Steget. En slutsats efter att pratat med personal och chef är att det finns en hel del som påminner om fontänhusmodellen. Främst när det gäller själva andan och sättet att fokusera på deltagarnas behov. Målgruppen för verksamheten är dock av naturliga skäl inte lika bred som för ett fontänhus. Personalresurserna och lokalen kan erbjuda verksamhet för ett begränsat antal personer och det finns inget socialt program på kvällar och helger. En stor skillnad är förstås också att Steget bedrivs i kommunal regi och även om man jobbar flexibelt och behovsfokuserat finns det fortsatt ett önskemål om att deltagarna ska ha ett biståndsbeslut från kommunen.

3.1.4 Ria Ludvika

Hela människan RIA jobbar med socialt arbete på kristen grund. Hela Människans riksenhet har elva kyrkor som uppdragsgivare, varav Svenska kyrkan är den största. I Ludvika driver Ria ett café som är öppet på vardagar mellan 08.00-12.00. Ria Ludvika har också en cykelverkstad som reparerar och säljer begagnade cyklar. Terese Hamberg är tillförordnad föreståndare på Ria. Hon berättar att bland de 25 personer som regelbundet besöker Ria så finns det både personer som har ett aktivt missbruk och de som är drogfria. Terese uppskattar att en handfull av Rias aktiva medlemmar skulle kunna vara aktuella för ett fontänhus. Ett fontänhus skulle också kunna fungera motiverande, som en plats dit man kan gå om man lyckas komma ur sitt missbruk.

3.2 Brukarperspektivet

3.2.1 Brukarinflytandesamordnare, Region Dalarna

Therese Olsson jobbar med att sprida kunskap om betydelsen av brukarinflytande och delaktighet i arbetet med psykisk ohälsa. I arbetet ingår även att stötta och samordna intresseföreningar.

Therese berättar att det finns få lokala föreningar för personer med psykisk ohälsa i Ludvika och Smedjebacken. Ett fontänhus skulle därför kunna vara extra viktigt när det inte finns föreningar som erbjuder aktiviteter och ett kontaktnät.

Det speciella med ett fontänhus är att fokus ligger på arbete och studier. I Falun har RSMH (Riksförbundet för Social och Mental Hälsa) tidigare haft lokaler i huset bredvid fontänhuset. De kompletterar varandra genom att ha olika typer

av verksamhet. Till RSMH går man för att vara med på en aktivitet. Till fontänhuset går man för att jobba.

Therese har en positiv bild av fontänhusverksamheten, främst utifrån medlemmarnas perspektiv.

Med Thereses hjälp anordnades det den 16 december 2021 en träff för de brukarföreningar som har medlemmar i Ludvika och Smedjebacken. Syftet var att informera om fontänhusmodellen och samla in synpunkter från de olika föreningarnas medlemmar. Totalt bjöds 19 föreningar in och 21 personer deltog på mötet som på grund av pandemin fick hållas digitalt. Flera av personerna som deltog arbetar på Ludvika och Smedjebackens kommun. De deltog då i tjänsten, men kan förstås också vara medlem i en brukarförening. Mötet följdes upp av en digital enkät som åtta personer svarade på. Samtliga som svarade tycker att det behövs ett fontänhus i Ludvika/Smedjebacken. Några av de kommentarer som lämnades var:

- Mycket bra och verkningsfullt stöd till utsatta grupper.
- Något vi behöver i våra kommuner.
- Det behövs i ALLA kommuner!
- Fontänhusmodellen fyller ett behov i samhället, för personer med psykisk ohälsa som många gånger saknar stöd och samhörighet. Jag känner många som skulle ha glädje och nytta av ett fontänhus i Ludvika, både från privat håll och i jobbet. Gillar arbetssättet och empowermentpedagogiken.
- Bra att det är öppet för alla med någon slags psykisk ohälsa. Tycker även att det är positivt med de riktlinjer som finns och hur verksamheten är upplagd. Resultatet verkar gott. Gillar tanken om den arbetsinriktade dagen.
- Det är en bra modell för dem som står långt ifrån arbetsmarknaden och tillhör målgruppen.
- Jag tror att behovet är jättestort.
- Målgruppen är stor.
- Det är en verksamhet som skulle passa många arbetslösa. Alla som mår dåligt är välkomna och varje person kan delta efter sin förmåga. Gemenskapen verkar vara en viktig del.
- I dagsläget finns bara Knuten, daglig verksamhet för psykiskt sjuka. Då är det kommunen som styr, man måste komma dit och göra det man blir tillsagd annars får man inte komma dit. Det är bättre med ett fontänhus, där medlemmarna själva styr vad som ska hända.
- Det måste finnas en verksamhet utanför psykiatrin. Det behövs insatser som får ta tid. Det behövs fler mellanting mellan ideellt och offentligt.

3.2.2 Sammanfattning av behov

Som redan nämnts så är det svårt att i faktiska siffror fastställa hur stor målgruppen är för ett Fontänhus. Eftersom medlemskapet i ett fontänhus är frivilligt så skulle man för att få en korrekt siffra behöva ställa frågan till varje enskild individ. Men genom att addera ihop de siffror som nämnts av olika aktörer ovan så skulle behovet kunna se ut så här:

Arbetsförmedlingen	9 personer
IFO Smedjebacken	29 personer
Försäkringskassan	97 personer
Personligt ombud	10 personer
LSS Smedjebacken	23 personer
Totalt:	168 personer⁸

Flera aktörer har inte haft möjlighet att göra en uppskattning i siffror men nämner istället möjliga grupper där det kan finnas potentiella medlemmar. IFO Ludvika uppger till exempel att en grupp på 165 personer saknar sysselsättning. I den gruppen finns personer med psykisk ohälsa. Rehabteamet jobbar med 41 deltagare och uppger att det finns ett behov av sysselsättning bland dessa.

4 Argument för ett fontänhus

Självklart finns det många skilda behov i Ludvika och Smedjebackens kommun. Några argument som skulle kunna tala för ett fontänhus är:

1. Beprövad modell som ger resultat

Fontänhusmodellen styrs av tydliga riktlinjer och har en väl etablerad struktur. Flera av fontänhusen i Sverige har funnits i decennier och modellen finns också i andra länder. Internationell forskning och en ny utvärdering av de svenska fontänhusen visar att modellen också ger resultat och återbetalar sig ur ett samhällsekonomiskt perspektiv.

2. Satsade pengar återbetalar sig

Payoffs utvärdering av fontänhusen i Sverige visar på hög lönsamhet samt att återbetalningstiden för satsade pengar är kort. Huvudorsakerna är att insatsen kostar relativt lite i förhållande till de resultat som skapas i form av minskad förbrukning av sjukvård och andra samhällsresurser samt den ökade andelen av medlemmar som klarar av arbete och studier. Återbetalningstiden på samhällsnivå är sju månader.

3. Leder till ett bättre mående

Utvärderingen av fontänhusens i Sverige visar att inom två år har i princip alla medlemmar förbättrat sitt mående på ett betydande sätt. Ett fontänhus leder alltså till ett bättre mående vilket för många i målgruppen är en förutsättning för att komma närmare arbete eller studier.

⁸ Samma person kan vara aktuell hos flera aktörer och kan därför har räknats med mer än en gång i sammanställningen.

4. **Det behövs fler insatser för personer i utanförskap**

Västerbergslagens utbildningsförbund – Finsam har i två tidigare utredningar⁹ intervjuat personal från Smedjebackens och Ludvika kommun, Arbetsförmedlingen, Försäkringskassan och Region Dalarna. Personal från de olika aktörerna uttrycker ett behov av fler insatser. Trots att de olika aktörerna erbjuder många olika verktyg och aktiviteter så finns det många personer som saknar lämplig sysselsättning. Det behövs något mer.

I Ludvika och Smedjebacken finns det få aktiva brukarföreningar för personer med psykisk ohälsa. Det betyder att det finns få samlingsplatser och aktiviteter för målgruppen.

Dalarna har en utmanande demografisk utmaning där gruppen som är i arbetsför ålder minskar. Vi behöver insatser som gör det möjligt för så många som möjligt att gå från utanförskap till egenförsörjning.

5. **Bred målgrupp**

Ett fontänhus skulle i princip kunna vara ett alternativ för alla kommunmedborgare som anser att de har någon typ av psykisk ohälsa men som har en vilja att arbeta. Det betyder att målgruppen är bred och att potentiella medlemmar kan vara personer som i dag får stöd från olika aktörer i samhället. Det spelar ingen roll om det är en person som kommer från slutenvård, en person som är sjukskriven på grund av utmattning eller om det är en hemmasittare med en diagnos. Det blir ett ställe där det finns möjlighet att pröva sina vingar utan krav eller beslut.

6. **Kompletterar befintlig verksamhet**

Ett fontänhus kan vara både en primär och en kompletterande sysselsättning. Att vara medlem i ett fontänhus går att kombinera med exempelvis en vårdinsats eller med daglig verksamhet. Medlemskapet i ett fontänhus är inte tidsbegränsat och huset ska enligt riktlinjerna vara öppet hela dagarna. Det gör att ett fontänhus kan vara en fast punkt dit man som medlem kan återvända efter, eller kombinera med, exempelvis en praktik, vårdinsats eller annan aktivitet. På fontänhuset ligger fokus på det friska och på varje persons förmåga. Det kan på så sätt vara ett stärkande komplement till andra insatser som fokuserar på att hjälpa och stötta personer i de begränsningar som gör att individen behöver samhällets hjälp.

7. **Den psykiska ohälsan ökar**

Enligt Folkhälsomyndigheten har Sveriges befolkning generellt sett en god hälsa. Samtidigt är det allt fler som uppger att de har återkommande psykiska besvär, till exempel oro, stress, sömnbesvär

⁹ **Ung till arbete – funktionshinder inget hinder.** Behovsanalys inför aktiva insatser för unga med aktivitetsersättning och de i riskzonen för aktivitetsersättning. Anna Egelbach på uppdrag av Västerbergslagens samordningsförbund – Finsam, 2016.

Utredning EVI, UMA och Rehabteamet, AMI Ludvika, Josefina Bylund på uppdrag av Västerbergslagens samordningsförbund – Finsam, 2021.

och ångest. Kvinnor, unga och personer med låg inkomst uppger oftare psykiska besvär än andra. Myndighetens årliga uppföljning av folkhälsan visar också att psykiska besvär fortsätter att öka, främst bland unga vuxna och särskilt bland kvinnor.¹⁰

Sedan 2014 tillhör psykiatriska diagnoser som depression, ångestsyndrom och stressrelaterad ohälsa de vanligaste orsakerna till sjukskrivning i Sverige, särskilt bland kvinnor¹¹.

En rapport från Skandia uppger att sjukskrivningar som beror på psykisk ohälsa har ökat under de senaste tio åren. Dalarnas län ligger högst i landet. I Dalarna har antalet sjukskrivningar på grund av psykisk ohälsa ökat från 29 % år 2010 till 51 % år 2019.¹²

4.1 Argument emot ett fontänhus

På det stora hela är argumenten mot ett fontänhus i Ludvika/Smedjebacken få. All information som har samlats in i arbetet med förstudien tyder på att fontänhusmodellen skulle kunna göra stor skillnad för personer med psykisk ohälsa. Men några frågor att ta ställning till är:

1. Skulle satsade medel göra större skillnad någon annanstans?

Inom kommun, region och myndigheter finns många beprövade och nödvändiga insatser. Att driva ett fontänhus innebär en kostnad som behöver vägas emot andra behov och möjligheter. Den här förstudien har enbart fokuserat på fontänhusmodellen. Någon med större överblick kanske ser att pengarna behöver läggas på andra verksamheter och insatser.

2. Finns det tillräckligt stort befolkningsunderlag?

Det finns 13 fontänhus i Sverige. Majoriteten av dessa hus ligger i kommuner som befolkningsmässigt är större än Ludvika och Smedjebacken tillsammans. Är målgruppen i Ludvika/Smedjebacken tillräckligt stor för att driva ett fontänhus? Utan medlemmar faller hela modellen. Ett mindre hus borde även i praktiken innebära färre anställda. Det skulle i sin tur kunna göra verksamheten mer sårbar. Finns det risk att öppetiderna påverkas om någon i personalen är sjuk? Båstads fontänhus är dock ett gott exempel på en mindre kommun (drygt 15 000 invånare) som drivit ett fungerande fontänhus sedan 1995. Båstad har ett samarbete med de intilliggande kommunerna Laholm och Ängelholm. Laholm betalar exempelvis 70 000 kronor om året för transport av medlemmar till och från huset i Båstad. Det borde gå att skapa ett liknande samarbete mellan Ludvika och Smedjebackens kommun.

¹⁰ Folkhälsomyndigheten.se. Folkhälsans utveckling - årsrapport 2021

¹¹ Försäkringskassan. Lång väg tillbaka till arbete vid sjukskrivning, 2016.

¹² Samhällsförslust av sjukskrivningar: 64 miljarder kronor. Skandia

I samtal med Örebro Fontänhus lyfte också personalen att det kan vara lättare att nå ut med information om fontänhusets verksamhet i en mindre kommun. I en större kommun som Örebro finns det också fler olika typer av verksamhet som jobbar med samma målgrupp.

5 Viktiga förutsättningar för ett fontänhus

För att kunna starta ett fontänhus i Ludvika/Smedjebacken krävs finansiering. Som nämnts ovan så finansieras de 13 fontänhusen i Sverige vanligtvis med medel från kommun, region och Socialstyrelsen. Ett första steg är därför att informera politiker inom kommun och region om fontänhusmodellen och undersöka om det finns en politisk vilja att satsa på detta i Ludvika/Smedjebacken.

5.1 Ett fontänhus behöver vara en långsiktig satsning

Fontänhusmodellen bygger på ett medlemskap som inte är tidsbegränsat. Det är en verksamhet som det tar tid att bygga upp och där medlemmarna får utvecklas i sin egen takt. Ett fontänhus ska inte drivas som ett projekt då ett sådant har ett start- och slutdatum. Handledare på de redan existerande fontänhusen menar också att målgruppen som fontänhusen vänder sig till redan har deltagit i många projekt. Fontänhuset behöver vara något annat, mer långsiktigt. Satsningen på ett fontänhus bör därför vara brett förankrat över partigränserna. Det ska vara en verksamhet som man ser ska finnas i Ludvika/Smedjebacken över tid.

6 Vägar mot ett fontänhus

Om det fattas beslut om att starta ett fontänhus i Ludvika/Smedjebacken så finns en hel del hjälp att få. Det är inte en process som behöver startas upp från noll.

6.1 Ta hjälp av Sveriges Fontänhus Riksförbund

Hos Sveriges Fontänhus Riksförbund finns kunskap och goda råd inför starten av ett nytt fontänhus. Det finns en broschyr (Starta ett fontänhus) som stegvis beskriver vad som behöver göras. Sveriges Fontänhus Riksförbund har också en färdig mall för hur föreningens stadgar skulle kunna se ut. Det finns också stöd att få från redan existerande hus. Fontänhuset i Falun startade 2019 och sitter på mycket kunskap och erfarenhet när det gäller att starta ett nytt hus.

6.2 Möjlighet till samarbete med Finsam

I Payoffs utvärdering av fontänhusens verksamhet lyfter man fram några utvecklingsområden. Ett sådant är utökad samverkan mellan fontänhusen och samordningsförbunden.

Att redan i uppstartsfasen av ett fontänhus ta hjälp och stöd av Västerbergslagens samordningsförbund - Finsam skulle vara en styrka. Det skulle också vara värdefullt att redan i inledningskedet fokusera på några av de

utvecklingsområden som Payoffs utvärdering pekar på. Några förslag på hur samarbetet med Finsam skulle kunna se ut är:

- Finsams nätverk bland parterna skulle vara en bra väg att nå ut med information om fontänhusmodellen till personer som möter potentiella medlemmar i sin verksamhet.
- Det krävs en hel del arbete för att starta upp ett hus. Finsam skulle kunna initiera arbetet genom att vara med och skapa förutsättningar för en arbetsgrupp som jobbar vidare med frågan. Under arbetet med förstudien har samtal förts med flera intresserade och kunniga personer som på olika sätt arbetar med psykisk ohälsa. Intresserade skulle kunna utgöra stommen i en arbetsgrupp vars mål på sikt är avveckla arbetsgruppen till förmån för den förening eller stiftelse som sedan ska driva fontänhuset.

Genom att sprida information om fontänhusmodellen skulle arbetsgruppen kunna engagera potentiella medlemmar och andra personer som vill sitta med i en framtida föreningsstyrelse. Slutmålet för arbetsgruppen skulle då kunna vara att en förening eller stiftelse startas. Ett tips från redan existerande fontänhus är att styrelsen ska bestå av personer med olika kompetens och erfarenhet. Det skulle exempelvis kunna vara en person från näringslivet, en ekonom, en marknadsförare, en engagerad politiker och såklart några framtida medlemmar.

- Ett annat utvecklingsområde som Payoff nämner är att fontänhusen skulle kunna satsa ännu mer på matchning mot arbete och studier. Detta för att fler av medlemmarna ska närma sig självförsörjning. Några av de metoder som föreslås är Supported Employment, Supported Education och IPS (Individual Placement and Support). Kanske skulle Finsam kunna bidra med utbildningsinsatser i de ovan nämnda metoderna? Genom att utbilda blivande handledare på fontänhuset skulle man redan i uppstartsfasen kunna sätta fokus på matchningen mot arbete och studier.

7 Tack till

Lena Larsson, projektledare för projekt Fler fontänhus, Sveriges Fontänhus Riksförbund, för svar på frågor, statistik och goda råd.

Förstudiens referensgrupp som kommit med kloka tankar och synpunkter. Från Arbetsmarknadsenheten, Smedjebackens kommun: Annika Hildensjö, Jerker Svensson och Birger Tuominen, från Näringslivsenheten, Ludvika kommun: Malin Sommarsjö, från Västerbergslagens samordningsförbund - Finsam: Lena Rosén och från Psykiatrimottagning Ludvika: Laila Pettersson.

Handledare och medlemmar på fontänhusen i Falun, Båstad och Örebro för att vi fick komma på studiebesök och ställa måna frågor.

Personal på Ludvika och Smedjebackens kommun, Region Dalarna, VBU, Arbetsförmedlingen och Försäkringskassan för samtal kring fontänhusmodellen och de behov av insatser som finns.

Bilagor

Bilaga 1 – Slutrapport utvärdering, Payoff

Slutrapport utvärdering, Socioekonomisk utvärdering, Sveriges Fontänhus Riksförbund, 2022-01-26. Payoff

Bilaga 2 – Starta ett fontänhus

Sveriges Fontänhus Riksförbund

Bilaga 3 – Internationella riktlinjer för fontänhus

Sveriges Fontänhus Riksförbund